

αγνοούμενοι: Χριστόδουλος Βλάμης, εκ Βώνης, ετών 58, Σωτήρης Πίτσιλλος, εκ Βώνης, ετών 60, Θεοκάρης Σταυράκης, εκ Βώνης, ετών 62, Θεοκάρης Σάββα, εκ Βώνης, ετών 70, Γιάγκος Σταυράκη, εκ Βώνης, ετών 58, Κωστάκης Γιάγκου, εκ Βώνης, ετών 14, Γεώργιος Οικονομίδης, εκ Βώνης, ετών 52, Θεόδωρος, γαμβρός επί θυγατρί του Γεώργιου Κουζέλη, εκ Βώνης ετών 62.

Έμαθα ότι οι Τούρκοι αναγκάζουν τους άνδρες που ευρίσκονται εντός της εκκλησίας να ουρούν και να κοπρίζουν μέσα στην εκκλησίαν. Έμαθα από χωριανές μου ότι μερικές κοπέλες, πάλιν χωριανές μου, τες εβίασαν Τούρκοι στρατιώτες.

Κρεβάτια και παπλώματα έφερναν οι γυναίκες που έπαιρναν οι Τούρκοι να καθαρίσουν τα σπίτια του χωριού και εκοιμούμαστο πάνω. Έπαιζαν πυροβολισμούς την νύκταν και εφοβιτζιάζαν τους κρατούμενους. Λόγω της κακής διαβιώσεώς μας παρουσιάσθησαν αρρώστιες ως λυσεντερία και κοκκινάδι. Τους αρρώστους τους εξήταζεν ιατρός του Ερυθρού Σταυρού. Επέθαναν εν όλω τέσσαρες γυναίκες, ηλικίας 60 χρονών και άνω.

* * *

Μαρτυρία Θεοφάνη Βαρνάβα

(Κατάθεση που δόθηκε στις αστυνομικές αρχές της Δημοκρατίας στις 26 Ιανουαρίου 1975. Ο Θ. Βαρνάβα ήταν από την Κυθρέα.)

Μετά τον δεύτερον γύρον της τουρκικής εισβολής, την 14.8.1974 εγώ μαζί με την γυναίκαν μου Σοφούλλα και τα παιδιά μου Άνδρη, Πόπη και Βαρνάβα, 9½, 6½ και 2½ χρονών αντιστοίχως, επήρα τα αυτοκίνητα μου DV23 και AZ 168 τα οποία οδήγησα εγώ και η γυναίκα μου προς το χωρίον Παλαίκυδρον με πρόθεση να φύγουμεν από την περιοχήν. Αφού εφθάσαμε στο Παλαίκυδρον η ώρα 6 π.μ., εθνοφρουροί δεν μας άφησαν να προχωρήσουμεν δι' αγνώστους λόγους και στην συνέχεια επιστρέψαμεν στο σπίτιν μας εις Κυθρέαν. Εις άλλην απόπειραν για να φύγουμεν μας βομβάρδισαν αεροπλάνα και καλυφθήκαμεν και μετά εμείναμεν σπίτι μας.

Την 15.8.1974 και ώρα 9 π.μ., ενώ ευρισκόμαστε στο σπίτι του Νίκου Μάντη εις Κυθρέαν, μαζί με εννέα ακόμη χωριανούς μου, τους Νίκον Μάντην, την γυναίκαν του, την πεθεράν του, τον Ανδρέαν Καμπίτην, την γυναίκαν του και δύο παιδιά, τον Μιχάλη Μάντη ένα Νικόλα, από την Κερύνεια, έφθασαν στο σπίτι Τούρκοι στρατιώτες με επικεφαλής ταγματάρχην και μας συνέλαβαν όλους. Ο ταγματάρχης μας προσέφερεν τσιγάρα και μας είπεν να μείνουμεν στο μέρος που είμαστε. Μας ανέφερεν ότι δεν έπρεπε να φύγει κανένας ούτε να έλθει κανένας άλλος στο σπίτι. Ακολούθως έφυγεν. Ήσαν δώδεκα στρατιώτες. Μας ανέφερεν ότι αν έλθουν δύο Τούρκοι στρατιώτες να μην ανοίξουμεν, αλλά αν έλθουν πολλοί να τους ανοίξουμεν και να τους πούμεν ότι μας έλεγξεν ο ταγματάρχης. Μαζί τους ήτο στρατιώτης Τούρκος που μιλούσεν αππαιστώως την ελληνικήν σε κυπριακόν χαρακτήρα.

Η ώρα 2.00 μ.μ. της ίδιας ημέρας ήλθον δύο Τουρκοκύπριοι με στρατιωτικά, άγνωστοι μου και έπιασαν το αυτοκίνητο DV23 και έφυγαν. Μέσα στο αυτοκίνητον είχα χρυσαφικά αξίας 100 λιρών, παπλώματα, κοστούμι και άλλα ενδύματα αξίας 50 λιρών. Η ώρα 4.00 μ.μ. ήλθεν στο σπίτι ο χωριανός μου Γιάννης Κολιός και μου είπε να του δώσω τα σουίτς του άλλου αυτοκινήτου για το πάρουν οι Τούρκοι, ειδάλλως θα το έκρουζεν και του τα έδωσα.

Εμείναμεν εκεί και την 18.8.1974, ημέραν Σάββατον ήλθαν πέντε Τούρκοι στρατιώτες και μπήκαν στο σπίτι και άρχισαν να κάμνουν έρευναν. Τους είπαμεν ότι μας έλεγξεν ο ταγματάρχης και έγραψεν σε κόλλα που την έβαλεν στην πόρτα τούρκικα. Ένας εκ των στρατιωτών μου έκλεψεν ένα ράδιο χωρίς να τον δει ο αξιωματικός του.

Την 22.8.1974 έφθασαν στο σπίτι περί τους είκοσι Τούρκους στρατιώτες και μας συνέλαβαν όλους. Μας μετέφεραν στο σινεμά όπου μας ερεύνησαν και παρέλαβαν όλα τα πράγματα που είχαμεν. Ήταν όλοι απλοί στρατιώτες. Τους άνδρες μάς χώρισαν ξεχωριστά από τις γυναίκες. Εμένα μου έπιασαν το ρολόι μου, αντίκα, αρραβώνα, 50 λίρες, άδειαν οδηγού, ταυτότητα. Εκεί έφεραν ακόμη 50 άνδρες από την Κυθρέαν και περίχωρα. Μετά δύο ώρες μας μετέφεραν όλους στην εκκλησίαν της Βώνης, τους άνδρες μας έβαλαν στην εκκλησίαν και τις γυναίκες στο σχολείον. Στην Βώνη υπήρχαν περί τους 30 Τουρκοκύπριους στρατιωτικά οπλισμένους και αφού μας παρέλαβαν οι Τούρκοι εκ Τουρκίας έφυγαν. Μεταξύ των Τουρκοκυπρίων ο ένας ήταν γνωστός μου εξ όψεως από το χωρίον Μπέη Κιογιού και ακόμη δύο γνωστοί μου από την Επηκώ, τα ονόματά τους δεν τα ξέρω.

Μετά με κάλεσαν εμένα πρώτον και μπήκα στο ιερόν. Μαζί μου μπήκεν και ο γνωστός μου Τούρκος από το Μπέη Κιογιού. Χαμαί ήταν η εικόνα της Παναγίας και μου είπε να πατήσω πάνω να περάσω. Αφού πάτησα και πέρασα μου είπε ότι ήμουν στο Τζιάος και επολέμουν τους Τούρκους. Εγώ αρνήθηκα. Αυτομάτως με επυροβόλησεν με περιστροφον που κρατούσεν και η σφαίρα πέρασε ξυστά από την αριστεράν μου πλευράν και πληγώθηκα ελαφρώς, τα χέρια τα είχα ψηλωμένα πάνω. Μετά μου είπε να καθίσω έξω που ήσαν και οι άλλοι και με ήθελεν μετά ενάμιση ώραν. Μετά από μένα επήρην στο ιερό τον χωριανόν μου Σωτήρη, 68 χρονών, και τον κτύπησαν και τον έφερεν έξω. Στην συνέχεια μας άφησαν όλους εκεί και μας φρουρούσαν. Κάθε μισήν ώραν επυροβολούσαν μέσα στην εκκλησίαν, στο ταβάνι.

Η ώρα 2.00 μετά τα μεσάνυκτα εδιάλεξαν επτά άνδρες, όλους αγνώστους μου, νομίζω από τα περίχωρα μεταξύ 25-30 χρονών όλοι, και τους έβγαλαν έξω από την εκκλησίαν. Μόλις τους έβγαλαν ακούσαμεν ριπήν αυτομάτου όπλου και μετά οι Τούρκοι που τους έβγαλαν έξω επέστρεψαν χωρίς να τους φέρουν πίσω. Έξω από την εκκλησίαν υπήρχεν ένα τράκτορ και ένα φορτηγόν αυτοκίνητον και μετά την ριπήν έφυγαν. Υπελόγησα ότι τους έπαιξαν και τους έβαλαν μέσα για να τους πάρουν να τους δάψουν.

Μας άφησαν στην εκκλησίαν μέχρι το πρωί της 23.8.1974 και αφού ξημέρωσεν μας έδωσαν ψωμί και τέσσερις ελιές και μας έβγαλαν έξω στην

αυλήν στον ήλιο με τα χέρια πάνω. Μετά δύο περίπου ώρες μας έβαλαν στην εκκλησίαν. Την επομένην ημέραν ήλθεν εκεί ο Ερυθρός Σταυρός και οι Τούρκοι τους έδειξαν κοτόπουλα που μαγειρεύαμεν, λέγοντάς τους ότι θα τα τρώγαμεν εμείς. Αφού έφυγαν [οι του Ερυθρού Σταυρού], οι Τούρκοι επήραν τα κοτόπουλα και μας τάισαν πλάφι.

Εμείναμεν εκεί για ακόμη δύο μέρες και εσυνέχιζαν να φέρνουν και άλλους άνδρες. Στις 25.8.1974 μου είπαν να μετρήσω όλους τους άνδρες και είμαστε 153. Στις 26.8.1974 παρέλαβαν 85 άνδρες μαζί μου και μας έβαλαν σε φορτηγό και λεωφορείον και μας μετέφεραν στο Γκαράζ Παυλίδη στην Λευκωσία, όπου συναντήσαμεν ακόμη 400 περίπου κρατουμένους Έλληνες. Εκεί μας άφησαν 20 ημέρες και μας τάζαν 4 ελιές και 1/8 ψωμί μπουκώμα και λιγοστό φαγητό μεσημέρι και νύκτα. Εσκεπαζόμαστεν με μιαν πατανίαν.

Περί τις 10.9.1974 ήλθεν ο Ερυθρός Σταυρός με γιατρόν και ρωτούσε ποιοι είναι άρρωστοι και εγώ γράφτηκα ως άρρωστος. Την επομένην ημέραν άφησαν εκεί περίπου 80 οι οποίοι εδηλώσαμεν ότι είμαστε άρρωστοι και τους άλλους τους έφυγαν. Μας μετέφεραν μετά στο Σεράγιο όπου μείναμεν μέχρι την 16.9.74 οπότε μας απέλυσαν.

Ξέχασα να αναφέρω ότι στις 17.8.1974 ενώ βρισκόμαστε στο σπίτι του Μάντη στην Κυθρέα, όταν βγήκαμεν έξω το πρωί για να πάρουμεν νερό, είδα στη βεράντα του σπιτιού της κόρης του Ζαβούπραματευτή τον ίδιον να πέφτει στην βεράντα και αφού πλησίασα είδα ότι ήτο νεκρός και υπήρχεν αίμα εκεί. Την άλλην ημέραν 18.8.1974 ακούσαμεν πυροβολισμούς και ήλθαν Τούρκοι εκεί που είμαστε. Με παρέλαβαν και μαζί με κάποιον Κύπρο Κολιό που ήταν σε διπλανόν σπίτι μας παρέδωσαν φτυάρι και κούσπο για να βγάλουμεν τάφον να θάψουμεν τον Ζαβόν. Οι Τούρκοι, που ήσαν της Τουρκίας, μας είπαν και τον ερευνήσαμεν και αφού βρήκαμεν 5 λίρες και ένα ρολόι, τους τα παραδώσαμεν. Αφού εβάλαμεν τον Ζαβόν στον λούκκο, οι Τούρκοι μας είπαν ότι έχει ακόμη έναν και πήγαμεν λίγο πιο κάτω και βρήκαμεν τον χωριανόν μας τσιοπάνην Κανεκλίδην, 74 χρονών, νεκρόν έξω από το σπίτι του. Μαζί εκεί ευρίσκετο ακόμη ένας γέρος ονόματι Νικολάτουης Καρπασίτης, που ήταν πληγωμένος. Αφού δάψαμεν και τον Κανεκλίδην στον ίδιον τόπον με τον Ζαβόν και τον είχαμεν ερευνήσει προηγουμένως, βρήκαμεν πάνω του 178 λίρες, τις οποίες επήραν οι Τούρκοι, τον πληγωμένον τον αφήσαμεν σπίτι του και τι έγινεν δεν ξέρω.

Επίσης ενώ μας έπαιρναν στην Βώνην η χωριανή μου Ειρηνιά Ορφανού μου ανέφερεν ότι σκότωσαν τον Ανδρέαν Ορφανού, αδελφόν της και την γυναίκαν του, το όνομα της οποίας δεν θυμάμαι, ως επίσης και κάποιον Ανδρέαν Ορφανίδη, την γυναίκαν του και την κόρην του. Η γυναίκα του Ορφανίδη ονομάζεται Χρυστάλλα και η κόρη του Μηλίτσα. Η κόρη είναι 25 χρονών, η Χρυστάλλα 55 και ο Ορφανίδης 60.

Όλες οι γυναίκες που συνέλαβαν συνεχίζουν να βρίσκονται στη Βώνη, όπου είναι και η γυναίκα μου και τα παιδιά μου.

* * *